

Kosten en baten aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Amsterdam, mei 2016
In opdracht van het ministerie van VWS

Kosten en baten aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Een voorstudie naar de mogelijkheden

Lucy Kok (SEO)
Lennart Kroon (SEO)
Merei Lubbe (LPBL)
Met medewerking van Carl Koopmans (SEO)

A decorative horizontal line graphic composed of several overlapping, jagged, grey lines that span the width of the page.

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2016-35

ISBN 978-90-6733-813-4

Copyright © 2016 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bestaat uit een keten van voorkomen, signaleren, stoppen en de schade beperken. Onderzocht is of een maatschappelijke kosten-batenanalyse mogelijk is van deze aanpak. Op dit moment is dit niet mogelijk omdat er geen effectmetingen beschikbaar zijn op basis waarvan een volledige kosten-batenanalyse kan worden gemaakt. Het is wel voor afzonderlijke maatregelen mogelijk om te berekenen hoe groot het effect moet zijn om het beleid maatschappelijk rendabel te maken. Voor een aantal maatregelen is effectonderzoek mogelijk, waardoor op termijn meer volledige kosten-batenanalyses kunnen worden uitgevoerd.

Meer dan 200.000 vrouwen, mannen en ouderen en 119.000 kinderen zijn jaarlijks slachtoffer van huiselijk geweld. Het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling bestaat uit een keten van voorkomen, signaleren, stoppen en de schade beperken. Het beleid is gericht op ondersteuning van burgers, professionals en gemeenten. Bij de bestrijding van huiselijk geweld zijn veel partijen betrokken, zowel landelijk (ministeries) als lokaal (gemeenten en uitvoeringsorganisaties). In het kader van decentralisatie van beleid hebben gemeenten vanaf 2015 de volle verantwoordelijkheid voor de aanpak van geweld in huiselijke kring.

De Tweede Kamer heeft in juni 2015 gevraagd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling. De staatssecretaris van VWS heeft toegezegd een voorstudie te doen om te zien of een maatschappelijke kosten-batenanalyse mogelijk is. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

1. Welke beleidsinterventies komen in aanmerking voor een kosten-batenanalyse?
2. Is er voldoende informatie beschikbaar om een kosten-batenanalyse te kunnen opstellen (bijvoorbeeld kosten, bereik en effecten)?

Voor het onderzoek is voor een aantal beleidsinterventies beoordeeld of een kosten-batenanalyse mogelijk is. Daarbij is gebruikgemaakt van het door de rijksoverheid gebruikte afwegingskader voor kosten-batenanalyses in het sociaal domein. Het afwegingskader doorloopt per beleidsinterventie een aantal stappen op basis waarvan een geschikte vorm van MKBA (of geen MKBA) kan worden bepaald. Deze vorm hangt af van de beschikbaarheid van kennis over de belangrijkste effecten van een maatregel.

Er is onvoldoende kennis over de effecten van de verschillende beleidsinterventies om een volledige maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren. Er zijn wel evaluatiestudies, maar die meten niet het oorzakelijk verband tussen de interventie en de mate waarin het geweld stopt of wordt voorkomen. Daarvoor zijn studies nodig waarbij een groep waarop het beleid van toepassing is wordt vergeleken met een groep waarop het beleid niet is toegepast. Dit is niet altijd mogelijk. Wel is het mogelijk om de kosten van huiselijk geweld in geld uit te drukken. In veel gevallen kan daarom een kosten-batenanalyse worden uitgevoerd, waarbij wordt berekend hoe groot het effect van de beleidsinterventie moet zijn om het beleid maatschappelijk rendabel te maken. Voor een aantal afzonderlijke beleidsinterventies is effectonderzoek mogelijk en kunnen op termijn meer volledige kosten-batenanalyses worden uitgevoerd.

Een kosten-batenanalyse van de totale aanpak van huiselijk geweld is niet mogelijk, ook niet op termijn. Daarvoor zou van alle maatregelen een effectstudie beschikbaar moeten zijn en bovendien zou bekend moeten zijn hoe de effecten van verschillende beleidsinterventies elkaar beïnvloeden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 Geweld in huiselijke kring: het beleid	3
3 Toepassing afwegingskader	5
3.1 Wat is een MKBA?.....	5
3.2 Wanneer is een MKBA nuttig en mogelijk: het afwegingskader	6
3.3 Toepassing van het afwegingskader voor aanpak huiselijk geweld.....	7
Literatuur	13
Bijlage A Kosten en baten van beleid	15

1 Inleiding

Is een maatschappelijke kosten-batenanalyse van beleid ter bestrijding van huiselijk geweld mogelijk? Deze vraag wordt in dit rapport beantwoord.

Meer dan 200.000 volwassenen zijn jaarlijks slachtoffer van ernstig huiselijk geweld (Van der Veen en Bogaerts, 2010). Elk jaar zijn 119.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling (Alink et al., 2011). De kosten van kindermishandeling zijn voor 2003 geschat op meer dan € 900 miljoen per jaar, waarvan meer dan de helft als gevolg van jeugdcriminaliteit die het gevolg is van kindermishandeling (Meerding, 2005).

De kosten en baten van bestrijding van kindermishandeling en huiselijk geweld zijn niet eerder in beeld gebracht. Bij de bestrijding van huiselijk geweld zijn veel partijen betrokken, zowel landelijk (ministeries) als lokaal (gemeenten en uitvoeringsorganisaties). Op landelijk niveau werken de betrokken ministeries samen in het programma Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA). Het ministerie van VWS heeft hierin een coördinerende rol.

In het kader van decentralisatie van beleid hebben gemeenten vanaf 2015 de volle verantwoordelijkheid voor de aanpak van geweld in huiselijke kring. Sterker dan in het verleden zal daarbij samenhang worden aangebracht tussen beleid inzake huiselijk geweld enerzijds en kindermishandeling anderzijds. Er zijn 35 centrumgemeenten die een coördinerende rol hebben. Zij ontwikkelen regiovisies waarin het beleid van de regio wordt vastgelegd alsmede de onderlinge taak- en verantwoordelijkheidsverdeling van de verschillende gemeenten binnen de regio.

De Tweede Kamer heeft in juni 2015 gevraagd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling. De staatssecretaris van VWS heeft toegezegd een voorstudie te doen om te zien of een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling mogelijk is. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

1. Welke beleidsinterventies komen in aanmerking voor een kosten-batenanalyse?
2. Is er voldoende informatie beschikbaar om een kosten-batenanalyse te kunnen opstellen (bijvoorbeeld kosten, bereik en effecten)?

Het ministerie heeft SEO Economisch Onderzoek en LPBL gevraagd om deze vragen te beantwoorden. Daartoe hebben de onderzoekers op basis van materiaal, aangeleverd door het ministerie van VWS, een inventarisatie gemaakt van beleid om huiselijk geweld te stoppen dan wel te voorkomen. Deze staan beschreven in hoofdstuk 2. Voor één beleidsinterventie, namelijk 'Veilig Thuis' zijn de effecten kwalitatief in kaart gebracht met een EffectenArena. Een EffectenArena is een workshop waarin alle betrokken stakeholders de effecten van de beleidsinterventie doordenken. Voor 'Veilig Thuis' waren dat medewerkers van 'Veilig Thuis' zelf en een ervaringsdeskundige, medewerkers van politie, gemeenten, VNG, kennisinstituten en de ministeries van VWS en Justitie. Op basis van de EffectenArena is een kosten-batenschema van 'Veilig Thuis' opgesteld. De resultaten hiervan staan in bijlage A.

Vervolgens is op basis van literatuurstudie nagegaan of de effecten ook gekwantificeerd en gemonetariseerd konden worden, en welke informatie nog nodig is om een kosten-batenanalyse te kunnen opstellen. Deze analyse is ook gedaan voor een aantal andere beleidsinterventies ter bestrijding van huiselijk geweld. Tot slot is in hoofdstuk 3 per beleidsinterventie een afwegingskader toegepast om te bepalen in hoeverre een maatschappelijke kosten-batenanalyse mogelijk is.

2 Geweld in huiselijke kring: het beleid

Het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling bestaat uit een keten van voorkomen, signaleren, stoppen en de schade beperken. Het beleid is gericht op ondersteuning van burgers, professionals en gemeenten.

In de brief ‘Aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties’ geeft de staatsecretaris van VWS de visie van het kabinet weer op het beleid om huiselijk geweld te voorkomen (VWS, 2011):

“Geweld is erg, maar geweld jegens iemand die kleiner, onmachtiger en kwetsbaar is en daardoor afhankelijk, is dubbel zo erg.(...) Het aanpakken van geweld in afhankelijkheidsrelaties vraagt om actie in alle stadia waarbinnen het geweld kan voorkomen. Het vraagt om het geweld zoveel mogelijk te voorkomen en om het zo vroeg mogelijk te signaleren. En als het geweld toch voorkomt, vraagt het om een adequate interventie door middel van bescherming, ondersteuning, strafrecht of een combinatie daarvan. Dit is de zogeheten ketenaanpak:

- voorkomen;
- signaleren;
- stoppen (inclusief opvang);
- schade beperken (inclusief nazorg).

In deze ketenaanpak is een gezamenlijke inzet van burgers, professionals en overheden nodig om geweld in afhankelijkheidsrelaties terug te dringen. Elk van de betrokken partijen heeft in de ketenaanpak een eigen verantwoordelijkheid.”

Vervolgens gaat de brief in op de betrokkenheid van verschillende partijen bij het terugdringen van huiselijk geweld en de wijze waarop de overheid deze partijen wil versterken. Uitgangspunt van het beleid is één benadering (de ketenaanpak) bij de aanpak van alle vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

Het plan van aanpak bestaat uit een groot scala van beleidsinterventies. Onderstaande tabel bevat een (niet-uitputtend) overzicht. Gekozen is voor een beperkt aantal beleidsinterventies om de vraag of een MKBA mogelijk is beantwoord te krijgen. Gekozen is voor beleidsinterventies die al langer bestaan en die belangrijke pijlers zijn in de aanpak van geweld in huiselijke kring.

Figuur 2.1 Selectie van beleidsinterventies aanpak geweld in huiselijke kring

Beleidsinterventie	Deel van keten	Ondersteuning van:	Toelichting
Regio aanpak Veilig Thuis	Ketenbreed	Gemeenten/ VNG	35 centrumgemeenten ontwikkelen een regiovisie. Decentralisatie jeugdbeleid en delen AWBZ geeft gemeenten mogelijkheden regie te voeren over de keten. het ministerie van VWS heeft daarbij een ondersteunende rol.
Best practices van opvoedondersteuning die kindermishandeling bespreekbaar maken bij alle ouders en bij risicogroepen verspreiden onder gemeenten en professionals.	Voorkomen	Professionals Gemeenten	
Veilig Thuis. Totaal 26 VT-organisaties	Signaleren Stoppen Schade beperken	Burgers Professionals Gemeenten	Meld- en adviespunt geweld in huiselijke kring. Eén gezin/systeem, één plan.
Publiekscampagne: Een veilig thuis daar maak je je toch sterk voor?	Signaleren	Burgers	Omstanders, slachtoffers en plegers aanzetten tot handelen. Cirkel van geweld doorbreken
Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	Signaleren	Professionals	Wet meldcode verplicht organisaties in zes sectoren te beschikken over een meldcode. Sectoren in Gezondheidszorg, jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning, justitie onderwijs en kinderopvang
Leren signaleren (Hangt samen met Wet Meldcode)	Signaleren	Professionals	Aandacht voor huiselijk geweld structureel verankeren in opleidingen: handelingsverlegenheid wegnemen en toerusting signaleren van en handelen bij HG/KIMI. Daarnaast professionals toerusten voor werken met meldcode.
Project verbetering signalering bij huisartsen (uit actieplan aanpak kindermishandeling)	Signaleren	Professionals	Huisartsen signaleren kindermishandeling beter
Toekomstbestendig/flexibel stelsel van opvang van slachtoffers	Stoppen	Gemeenten	In de uitkering aan gemeenten voor het sociale domein zijn middelen toebedeeld aan de centrumgemeenten vrouwenopvang
Wet Tijdelijk Huisverbod Ingevoerd	Stoppen	Gemeenten	Wet geeft burgemeester de bevoegdheid om plegers van geweld in huiselijk kring uit huis te plaatsen om het geweld te stoppen en de hulpverlening op gang te brengen.
Databank effectieve interventies Jeugd met daarin interventies Kindermishandeling	Ketenbreed	Professionals Gemeenten	

Bron: VWS (2011), voortgangsrapportages VWS, VWS & Justitie (2011)

3 Toepassing afwegingskader

Er zijn geen effectmetingen van beleid ter bestrijding van huiselijk geweld. Wel is het mogelijk om de kosten van huiselijk geweld in geld uit te drukken. In veel gevallen kan daarom een reciproke KBA worden uitgevoerd, waarbij wordt berekend hoe groot het effect moet zijn om het beleid maatschappelijk rendabel te maken. Op termijn zijn voor een aantal beleidsinterventies volledige MKBA's en kengetallen KBA's mogelijk, na nader onderzoek.

3.1 Wat is een MKBA?

Een MKBA is een analyse van verschillende beleidsmaatregelen of projecten waarbij alle relevante maatschappelijke effecten van die beleidsalternatieven systematisch in kaart worden gebracht. Hierbij worden die effecten zoveel mogelijk gekwantificeerd en gemonetariseerd (in geld uitgedrukt), zodat deze optelbaar en onderling goed vergelijkbaar worden. Van alle effecten die in geldwaarde uitgedrukt kunnen worden, kan een saldo van de kosten en baten worden bepaald. De effecten van de beleidsalternatieven worden vergeleken met het nulalternatief: de meest waarschijnlijke ontwikkeling zonder nieuw beleid (Faber & Mulders, 2012).

Een MKBA inventariseert ook de kosten en baten van effecten waar geen marktprijzen voor bestaan, zoals bijvoorbeeld op het terrein van milieu en veiligheid. Het gaat om alle effecten die mensen ervaren als nuttig of onnuttig. Het in geld waarderen van deze effecten is door het ontbreken van prijzen moeilijker, maar er worden steeds betere methodes ontwikkeld om ze toch in geld uit te drukken. Niet of moeilijk in geld uit te drukken effecten dienen ook in een MKBA te landen.

De basis voor MKBA's is de welvaartstheorie. Hierbij wordt een breed welvaartsbegrip gehanteerd, waarin ook 'zachte' waarden zoals gezondheid en cultuur worden meegenomen. In de Algemene MKBA-leidraad staat dat kosten-batenanalyses gebaseerd zijn op een optelsom van nutsfuncties van individuen. Nut wordt ook wel gezien als een maatstaf voor individueel 'welzijn' of 'geluk'. Volgens het CPB bestaat welvaart uit drie componenten (Stolwijk, 2010):

- Nut ontleend aan consumptie van marktgoederen (zoals kleding, een fiets of een huis) en overheidsdiensten (zoals gezondheidszorg);
- Nut ontleend aan niet-geprijsde goederen en diensten (zoals cultureel erfgoed en vrijwilligerswerk);
- Nut ontleend aan 'niet-economische' factoren (zoals gezondheid, vrije tijd, sociale relaties).

Effecten van beleid moeten voor de MKBA worden vertaald naar effecten op de welvaart die kunnen vertaald naar kosten en baten. In essentie gaat het daarbij om het omzetten van effecten naar de drie componenten van welvaart die hierboven staan. Een effect van de aanpak van huiselijk geweld is onder andere dat het geweld stopt. Dit effect moet vertaald worden naar één van de bovenstaande posten. Een gevolg van het stoppen van geweld is dat de gezondheid toeneemt. Dit effect kan in de kosten-batenanalyse worden opgenomen. Verder kan als gevolg van het stoppen van geweld schooluitval afnemen. Daardoor kan een hoger opleidingsniveau bereikt worden en op termijn een hoger inkomen worden verworven. Daarmee kunnen meer marktgoederen worden

gekocht. Dat laatste effect komt in de kosten-batenanalyse terecht. Een ander gevolg van het stoppen van geweld is dat de zorgkosten afnemen. Hierdoor komt extra geld vrij voor consumptie van marktgoederen of andere goederen.

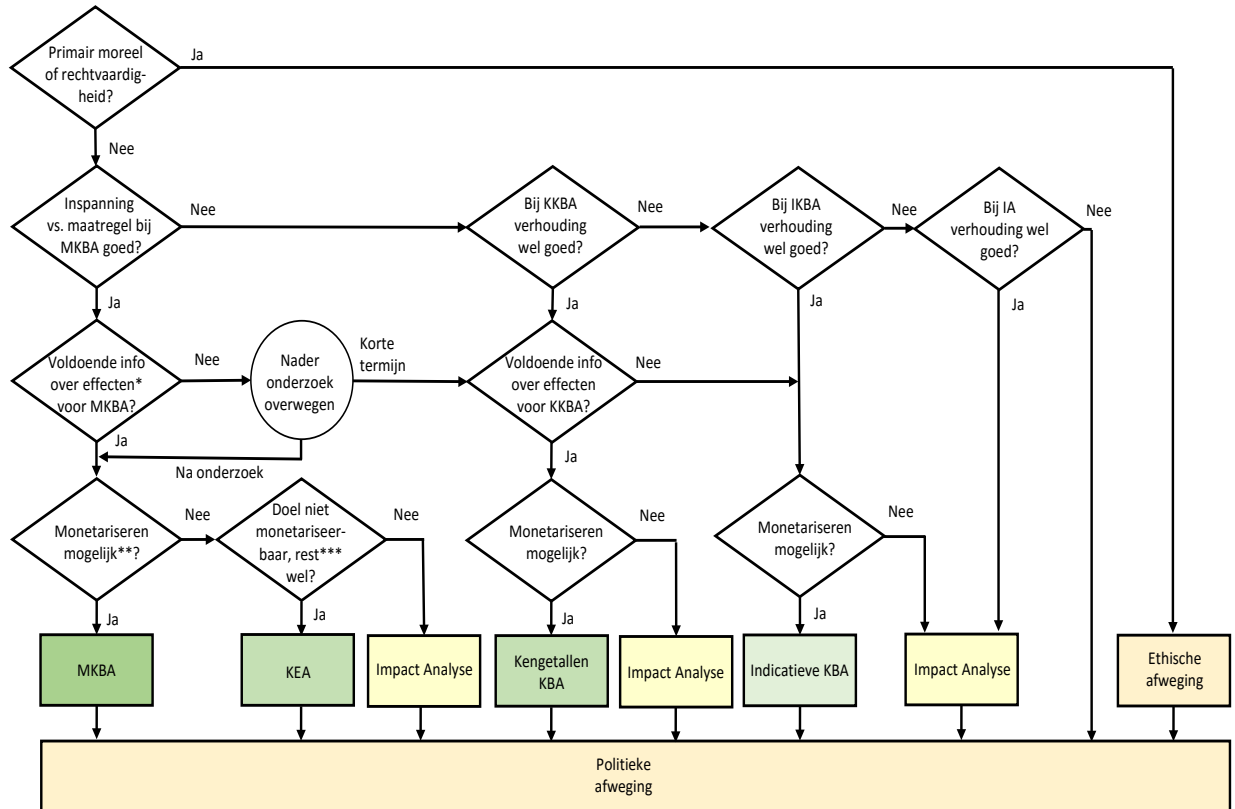
3.2 Wanneer is een MKBA nuttig en mogelijk: het afweingskader

Een MKBA is niet altijd nuttig en/of mogelijk. Er zijn beleidsinterventies die uit ethische aspecten uitgevoerd moeten worden, ook als de baten niet opwegen tegen de kosten. Een cruciale stap in de MKBA is het kwantificeren van de effecten. Als er geen effectmetingen zijn, dan kunnen die alsnog gedaan worden. Er kunnen ook redenen zijn om af te zien van een effectmeting. Dat kunnen ethische redenen zijn, maar ook financiële. Een effectmeting kan bijvoorbeeld zo duur zijn dat de voordelen niet opwegen tegen de kosten van de meting. Om een MKBA zo nuttig mogelijk te laten zijn, is het volgens de Werkwijzer voor MKBA in het sociale domein van belang om (Koopmans et al. 2016):

1. een geschikte vorm van MKBA te kiezen. Deze vorm hangt af van de fase van de besluitvorming en van de beschikbaarheid van kennis over de belangrijkste effecten van een maatregel. Er zijn drie typen kosten-batenanalyse (Faber & Mulders, 2012):
 - Indicatieve KBA/Quick-scan In een indicatieve KBA of quick-scan worden onderbouwde aannames gemaakt die een indicatie geven van de omvang van effecten in relatie tot de kosten. Alleen de belangrijkste kosten en baten worden gekwantificeerd. Als de doelstelling van bepaald beleid in geld gewaardeerd kan worden, dan kan een indicatieve KBA bijvoorbeeld inzicht bieden in de investering die 'gerechtvaardigd' is voor die doelstelling. Een andere mogelijkheid is dat een indicatieve KBA inzicht biedt in hoe effectief beleid moet zijn wil het tot een positief maatschappelijk saldo leiden (reciproke KBA). Daarbij is het wel van belang om enig inzicht te hebben in het causale effect van beleid;
 - Kengetallen KBA (KKBA). Een KKBA werkt volgens de MKBA-methode, maar informatie over de effecten en de omvang van de effecten wordt ontleend aan algemeen toepasbare kengetallen uit andere studies. In sommige domeinen, zoals het sociale domein, zijn nu vaak nog weinig kengetallen beschikbaar;
 - Volledige MKB. In een volledige MKBA worden alle effecten zoveel mogelijk in geldwaarde uitgedrukt. Een volledige MKBA is dan ook meestal gebaseerd op onderzoek naar alternatieven, effecten en scenario's dat specifiek voor dat project of die beleidsmaatregel is uitgevoerd. Voor een volledige MKBA gelden hoge eisen: slechts een beperkt aantal wetenschappelijke methoden biedt voldoende kwaliteit;
2. een kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) te overwegen. Een KEA bekijkt welke kosten gemaakt moeten worden om bepaalde (maatschappelijke) effecten te bereiken (kostenminimalisering) of welk beleidsalternatief, gegeven een bepaald budget, maximaal bijdraagt aan de doelstelling (effectmaximering). De effecten worden niet gemonetariseerd zoals in een MKBA;
3. terug te vallen op een impactanalyse als monetarisering van (meerdere) effecten niet goed mogelijk is. De relevante effecten worden in kaart gebracht, kwantitatief of kwalitatief zonder ze verder te wegen of op te tellen. De beslisser heeft op basis van deze informatie een snel overzicht van de effecten.

Om tot een goede besluitvorming te komen is een afwegingskader geformuleerd. Figuur 3.1 geeft met een stroomschema aan in welke situaties welke afwegingsmethode het best kan worden gekozen. Daarin wordt aan de hand van concrete vragen over het beleid en de verwachte effecten ‘voorgesorteerd’ naar geschikte methoden.

Figuur 3.1 Afwegingskader

Bron: Koopmans et al. (2016)

* Info over effecten betreft met name de kwaliteit van het bewijsmateriaal

** Betreft de belangrijkste effecten

*** Met "rest" wordt bedoeld: alle andere belangrijke effecten

3.3 Toepassing van het afwegingskader voor aanpak huiselijk geweld

Hieronder passen we stap voor stap het afwegingskader toe op de in hoofdstuk 2 genoemde beleidsinterventies.

De eerste vraag in het afwegingskader wordt voor alle beleidsinterventies met nee beantwoord. Er zijn wel morele redenen om huiselijk geweld en kindermishandeling te bestrijden, maar op voorhand is onbekend welke maatregelen kosteneffectief zijn. Een MKBA kan helpen om de keuze tussen de verschillende maatregelen te maken.

De tweede vraag in het afwegingskader wordt voor alle beleidsinterventies met ja beantwoord. Met alle maatregelen is een aanzienlijk budget gemoeid, dat hoger is dan de kosten van een kostenbatenanalyse.

Vanaf de derde vraag in het afwegingskader lopen de antwoorden uiteen voor de verschillende beleidsinterventies. Hieronder passeren de interventies één voor één de revue.

Veilig Thuis

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. Tierolf et al. (2014) hebben de effecten van Veilig Thuis in de vier grote steden onderzocht. Uit de evaluatie blijkt dat het geweld een jaar na de interventie afneemt. Dit gold zowel voor degenen die hulp hadden gekregen via Veilig Thuis als voor degenen die geen hulp hadden gekregen. Het effect van de signalering van het geweld bij Veilig Thuis kon niet worden vastgesteld, omdat hiervoor geen controlegroep was van gezinnen waar wel sprake was van geweld, maar die niet gemeld waren bij Veilig Thuis. De effecten kunnen daarom niet eenduidig worden toegeschreven aan Veilig Thuis (zie bijlage A);
2. Nader onderzoek overwegen: misschien. Als er onderzoek kan worden gedaan naar wat er gebeurt wanneer niet wordt gesignaleerd bij Veilig Thuis, bijvoorbeeld door middel van enquêtes onder een specifieke doelgroep, dan kunnen de verschillen tussen de groep die wel bij Veilig Thuis wordt gemeld en de groep die niet wordt gemeld worden toegerekend aan Veilig Thuis. Onderzocht moet worden of dit mogelijk is. Verder kunnen mogelijk verschillen tussen Veilig Thuis-organisaties worden benut;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: op dit moment niet (de informatie is onvolledig en niet wetenschappelijk hard);
4. Monetarisieren mogelijk: ja. Er zijn twee onderzoeken gedaan naar de kosten van kindermishandeling: Meerding (2005) en Hakkaart-van Roijen et al. (2010). Hieruit blijkt dat een groot deel van de kosten van geweld in de huiselijke kring in geld kan worden uitgedrukt.

De conclusie luidt dat op dit moment een indicatieve KBA de maximaal haalbare variant van een kosten-batenanalyse is. In dit geval gaat het om een 'reciproke KBA'. Daarin wordt uitgerekend hoe groot het beleidseffect (de vermindering van het aantal mishandelingen als gevolg van Veilig Thuis) zou moeten zijn om het beleid (net) maatschappelijk rendabel te maken. Als een (zeer) klein beleidseffect hiervoor volstaat, doet deze analyse vermoeden dat het werkelijke beleidseffect groter is en dus dat het beleid maatschappelijk rendabel is. Voor de reciproke KBA is het raadzaam een update van de onderzoeken van Meerding (2005) en Hakkaart-van Roijen et al. (2010) uit te voeren. Voor huiselijk geweld is een dergelijk onderzoek niet voorhanden, en zal dus nog moeten worden uitgevoerd.

Als een effectmeting mogelijk is dan is het maximaal haalbare een kengetallen KKBA. Een volledige MKBA is niet mogelijk omdat de effectmetingen niet aan de wetenschappelijke vereisten zullen voldoen, vanwege de onmogelijkheid om een experiment met een controle- en een behandelgroep uit te voeren.

Bewustwordingscampagne: Een veilig thuis daar maak je je toch sterk voor?

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. Het effect van de campagne Een veilig thuis daar maak je je toch sterk voor? op het aantal meldingen bij Veilig Thuis is onbekend (Rijks-overheid 2014). Bovendien is het effect van Veilig Thuis op dit moment onbekend;
2. Nader onderzoek overwegen: misschien, maar pas als effectonderzoek voor Veilig Thuis is gedaan, op basis waarvan een KKBA kan worden opgesteld;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: nee;

4. Monetariseren mogelijk: op dit moment niet, pas als effecten van Veilig Thuis bekend zijn.

Van de campagne Een veilig thuis daar maak je je toch sterk voor? kan op korte termijn alleen een indicatieve (reciproke) KBA worden gemaakt. Op termijn kan een KKBA worden verricht als er een KKBA van Veilig Thuis kan worden gemaakt en het effect van de campagne op het aantal meldingen bij Veilig Thuis is onderzocht.

Wet verplichte meldcode

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. In Nederland is er geen onderzoek gedaan naar het effect van de verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling door professionals. In het buitenland is er wel onderzoek gedaan naar screeningsinstrumenten voor professionals, zoals huisartsen. Deze blijken goed te kunnen detecteren of er sprake is van misbruik. Het aantal meldingen neemt toe. Er is echter geen onderzoek gedaan naar de effecten van melding op de slachtoffers (Wathen & MacMillan, 2003, Ramsey et al. 2002);
2. Nader onderzoek overwegen: ja. Het is goed mogelijk om het effect van de verplichte meldcode te meten. Daartoe zou een experiment moeten worden gehouden waarbij een deel van de professionals wél gebruikmaakt van de code en een deel niet. Dit zou door toeval moeten gebeuren, zodat de groep die wel gemeld wordt dezelfde kenmerken heeft als de groep die niet gemeld wordt. Door beide groepen (vermoedelijke) slachtoffers in de tijd te volgen kan het effect van de verplichte meldcode worden vastgesteld. Voor beide groepen zal dan in beeld moeten worden gebracht welke hulp zij krijgen en of het geweld afneemt;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: nee;
4. Monetariseren mogelijk: ja.

In dit geval is het op korte termijn mogelijk om een reciproke KBA uit te voeren. Na een gedegen effectanalyse is een volledige MKBA of en KKBA mogelijk.

Hulp aan slachtoffers en daders

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: ja. Er is veel onderzoek naar interventies voor hulp aan slachtoffers en daders. De onderzoeken maken gebruik van RCT's: randomised controlled trials, waarbij een groep die behandeld wordt, wordt vergeleken met een controlegroep met dezelfde kenmerken die niet behandeld wordt;
2. Monetariseren mogelijk: ja.

Voor de interventies waarvoor een goede effectmeting beschikbaar is, is een MKBA of KKBA mogelijk.

Databanken met informatie over effectiviteit interventies

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. De databanken met effectieve interventies maken gebruik van het onderzoek naar de effectiviteit van afzonderlijke interventies. Het effect van de databanken zelf is niet onderzocht;
2. Nader onderzoek overwegen: ja. Het effect van de databanken zelf is moeilijk te onderzoeken. Er kan echter wel gebruikersonderzoek worden gedaan (hoeveel professionals maken gebruik van de databank). Ook kan worden onderzocht of effectieve interventies vaker gebruikt worden vanaf het moment dat ze in de databank staan, of niet-effectieve interventies minder vaak worden gebruikt;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: nee;

4. Monetariseren mogelijk: ja.

Op korte termijn kan alleen een reciproke KBA gemaakt worden. Na nader onderzoek kan mogelijk een KKBA worden gemaakt.

Tijdelijk huisverbod

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. Het effect van het tijdelijk huisverbod in Nederland is niet onderzocht. Het effect van een beschermingsmaatregelen door de politie is onderzocht door Holt et al. (2002). Zij vinden dat tijdelijke bescherming geen effect heeft, maar permanente bescherming wel. Het onderzoek is gedaan door drie groepen vrouwen langdurig te volgen na melding van huiselijk geweld; een groep zonder bescherming, een groep met tijdelijke bescherming en een groep met bescherming;
2. Nader onderzoek overwegen: ja. Deze beleidsinterventie is goed te onderzoeken met een experiment waarbij een controlegroep en een behandelgroep worden gemaakt op basis van toeval;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: nee;
4. Monetariseren mogelijk: ja.

Op korte termijn is een reciproke KBA mogelijk. Op lange termijn is een MKBA of een KKBA mogelijk.

Opvang

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. Er zijn veel studies naar het effect van opvang. Er zijn echter geen studies waarbij de groep die wél wordt opgevangen wordt vergeleken met een vergelijkbare groep die niet wordt opgevangen;
2. Nader onderzoek overwegen: misschien. Voor een experiment om de effecten te meten door een groep vrouwen opvang te onthouden zal uit ethische motieven geen draagvlak zijn;
3. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee;
4. Monetariseren mogelijk: ja.

Op dit moment is een indicatieve MKBA mogelijk, in de vorm van een reciproke KBA. Het is zeer de vraag of een goede effectmeting moreel verantwoord is, omdat het gaat om slachtoffers in een noodsituatie.

Regionale beleidsplannen

1. Voldoende info over effecten voor MKBA: nee. Regionale beleidsplannen in Nederland zijn niet geëvalueerd. In de VS zijn regionale plannen geëvalueerd, die een vergelijkbare opzet hebben als de plannen in Nederland. Zij bestaan uit (crisis)melding (hotline), advies, hulp en opvang. Het onderzoek is verricht door slachtoffers in de tijd te volgen. Er was echter geen controlegroep (Benett et al. 2004);
2. Nader onderzoek overwegen: nee, het is niet mogelijk om een effectonderzoek te doen met een controlegroep;
3. Voldoende info over effecten voor KKBA: nee;
4. Monetariseren mogelijk: ja.

Door de kosten van de regionale beleidsplannen in beeld te brengen kan een indicatieve MKBA worden uitgevoerd, in de vorm van een reciproke KBA.

Conclusie

Onderstaande tabel vat de resultaten van toepassing van het afwegingskader samen.

Tabel 3.1 Resultaten toepassing afwegingskader

Beleidsinterventie	Resultaat afweging korte termijn	Reden	Effectmeting mogelijk
Veilig Thuis	Reciproke KBA	Geen effectmeting	misschien
Bewustwordingscampagne	Reciproke KBA	Geen effectmeting	misschien
Hulp aan slachtoffers en daders	MKBA van losse interventies		
Databanken	Reciproke KBA	Geen effectmeting	misschien
Wet verplichte meldcode	Reciproke KBA	Geen effectmeting	Ja
Tijdelijk huisverbod	Reciproke KBA	Geen effectmeting	ja
Opvang	Reciproke KBA	Geen effectmeting	ja, maar ethisch niet verantwoord
Regionale beleidsplannen	Reciproke KBA	Geen effectmeting	nee

Alleen voor specifieke programma's voor hulp aan slachtoffers en daders kan nu al een volledige MKBA worden uitgevoerd. Voor een aantal programma's bestaan er goede effectmetingen. In het algemeen kan voor deze hulpprogramma's een effectmeting worden uitgevoerd met een experiment waarbij een groep die de hulp wel krijgt vergeleken wordt met een controlegroep die de hulp niet krijgt.

Voor twee van de onderzochte beleidsinterventies is een effectmeting niet uitgevoerd, maar wel goed mogelijk. Het gaat om de Wet verplichte meldcode voor professionals en het tijdelijk huisverbod. Voor beide interventies kan de effectiviteit worden onderzocht met een experiment. Op korte termijn kan voor deze interventies alleen een reciproke KBA worden uitgevoerd, waarbij wordt nagegaan hoe groot de baten moeten zijn om de kosten te overtreffen. Op lange termijn kan een volledige MKBA worden verricht.

Voor drie beleidsinterventies (Veilig Thuis, bewustwordingscampagne en databanken) is er geen effectmeting, en is een effectmeting ook niet goed mogelijk. Het is niet goed mogelijk om experiment te doen waarbij gewerkt wordt met een controlegroep en een behandelgroep. Misschien zijn er andere onderzoeksmogelijkheden. Ook hier geldt dat op korte termijn alleen een reciproke KBA kan worden uitgevoerd. Op lange termijn is hooguit een kengetallen KBA mogelijk, afhankelijk van de mogelijkheden van effectonderzoek.

Voor opvangfaciliteiten zijn geen effectmetingen. Effectmetingen zijn goed mogelijk, door middel van een experiment, maar ethisch niet verantwoord. Zowel op korte als op lange termijn is alleen een reciproke KBA mogelijk.

Voor regionale beleidsplannen is geen effectmeting beschikbaar. Een effectmeting is ook niet mogelijk. Op korte (en ook op lange termijn) termijn kan hooguit een reciproke KBA worden uitgevoerd. Daarvoor moeten de kosten van de regionale beleidsplannen in beeld worden gebracht.

Het overzicht laat zien dat naarmate de beleidsinterventie algemener is, hoe moeilijker het is om een effectmeting te verrichten. Het is dan moeilijk om een controlegroep en een behandelgroep

met elkaar te vergelijken. Voor concrete interventies die op een bepaalde doelgroep zijn gericht of op een bepaalde groep hulpverleners is dit vaak wel mogelijk.

Voor de reciproke KBA's moeten eerst de kosten van kindermishandeling en huiselijk geweld berekend worden. De kosten van kindermishandeling zijn eerder in kaart gebracht door Meerding (2005) en Hakkaart-van Roijen et al. (2010). Deze onderzoeken kunnen geactualiseerd worden. De kosten van huiselijk geweld zijn nog niet berekend.

Literatuur

- Alink, L., IJzendoorn, R. V., Bakermans-Kranenburg, M. J., Pannebakker, F., Vogels, T., & Euser, S. (2011). *Kindermishandeling in Nederland anno 2010. De Tweede Nationale Prevalentie-studie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Casimir publishers.
- Alink, L., Pannebakker, F., Euser, S., Bakermans-Kranenburg, M., Vogels, T., & van IJzendoorn, R. (2013). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2010*. Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen, 91(7), 396-404.
- Bennett, L., Riger, S., Schewe, P., Howard, A., & Wasco, S. (2004). Effectiveness of hotline, advocacy, counseling, and shelter services for victims of domestic violence a statewide evaluation. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(7), 815-829.
- Euser, S., Alink, L., IJzendoorn, R. V., & Bakermans-Kranenburg, M. (2013). *De prevalentie van huiselijk geweld in Nederland in 2010*. Centrum voor Gezinsstudies, Universiteit Leiden.
- Faber, T. & Mulders. E. (2012). Een kennismaking met de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Handreiking voor beleidsmakers. Den Haag: rijksoverheid.
- Hakkaart-van Roijen, L., Bouwmans, C. & Rutten, F. (2010). *The burden of child maltreatment in the Netherlands*. Rotterdam: IMTA.
- Hoefnagels, Snoeren & Baeten (2015). *Helpt hulp aan gemelde mishandelde kinderen? Onverklaarde variatie beter begrepen*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Holt, V. L., Kernic, M. A., Lumley, T., Wolf, M. E., & Rivara, F. P. (2002). Civil protection orders and risk of subsequent police-reported violence. *JAMA*, 288(5), 589-594.
- Koopmans et al. (2016). *Werkwijzer voor kosten-batenanalyse in het sociale domein*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Meerding, J. (2005) *De maatschappelijke kosten van kindermishandeling*. In: H. Baartman, R. Bullens en J. Willems (Eds.) *Kindermishandeling, de politiek een zorg*. Amsterdam: SWP.
- Moolenaar, D.E.G., Vlemmings, M., Tulder, F.P. van & Winter, J. de (2014). *Kosten van criminaliteit*, in: Kalidien, S.N., Heer-de Lange, N.E. de (eds.) *Criminaliteit en rechtshandhaving 2014*, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).
- Prinsen, B., Steinbuch-Linstra, I., & Krähe, A. J. (2015). Investeren in opvoeden en opgroeien loont!. *JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg*, 47(1), 6-9.
- Ramsay, J., Richardson, J., Carter, Y. H., Davidson, L. L., & Feder, G. (2002). Should health professionals screen women for domestic violence? Systematic review. *Bmj*, 325(7359), 314.

Rijksoverheid (2014) . Jaarevaluatie campagnes 2013.

Tierolf, B., Lunnemann, K., & Steketee, M. Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.

Van der Veen, H. C. J., & Bogaerts, S. (2010). Huiselijk geweld in Nederland. Boom Juridische Uitgevers.

VWS en V&J (2011) Kinderen veilig. Actieplan aanpak kindermishandeling 2012-2016. Den Haag, Ministerie van VWS en Ministerie van Veiligheid en Justitie.

VWS (2011). Aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Brief staatssecretaris van VWS aan Tweede Kamer 14 december 2011.

Wathen, C. N., & MacMillan, H. L. (2003). Interventions for violence against women: scientific review. *Jama*, 289(5), 589-600.

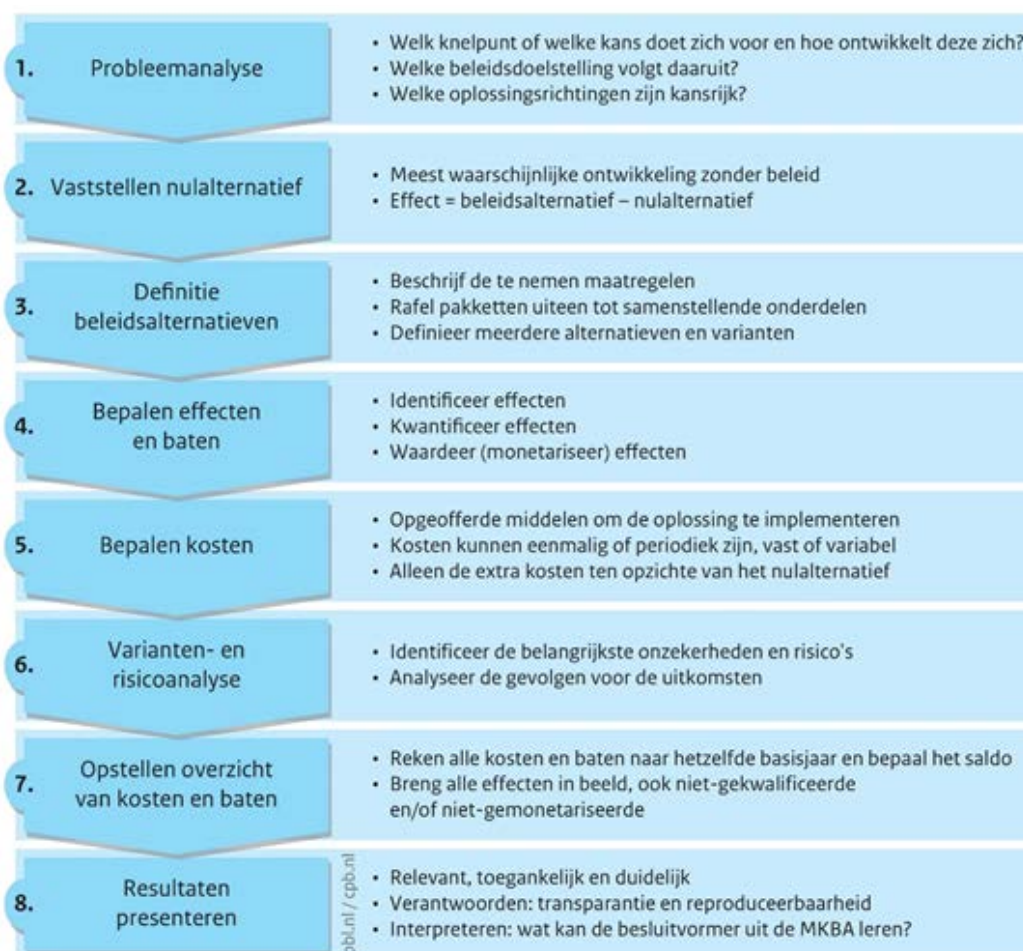
Bijlage A Kosten en baten van beleid

Een kosten-batenanalyse doorloopt acht stappen. Voor Veilig Thuis zijn deze stappen in beeld gebracht

A.1 Stappen in een maatschappelijke kosten-batenanalyse

Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) geeft een integraal inzicht in de kosten en baten, zowel vanuit het perspectief van verschillende actoren als vanuit de maatschappij als geheel. De MKBA hanteert een breed welvaartsbegrip waaronder ook goederen en diensten vallen die niet op een markt verhandeld worden en dus geen marktprijs kennen. Verschillende effecten worden zoveel mogelijk onder één noemer gebracht zodat ze vergelijkbaar worden. Bij het maken van een kosten-batenanalyse wordt het volgende stappenplan gevolgd:

Figuur A. 1 Stappenplan maatschappelijke kosten-batenanalyse

Bron: Romijn, G. & G. Renes (2013). Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse, Den Haag: CPB en PBL

Een MKBA redeneert altijd vanuit een concrete beleidsinterventie. Voor een specifieke beleidsinterventie kunnen alle stappen doorlopen worden, als er voldoende materiaal voorhanden is. Een cruciale stap in de kosten-batenanalyse is het tweede onderdeel van stap 4: het kwantificeren van effecten van de beleidsinterventie. Als er geen effecten gemeten zijn kan alleen een indicatieve kosten-batenanalyse gemaakt worden. Daarin staat niet zozeer het getal ‘onder de streep’ centraal, maar vooral de werkzame mechanismen en wat nodig is om tot een positief maatschappelijk rendement te komen. Ter illustratie beschrijft dit hoofdstuk wat de verschillende stappen inhouden voor de beleidsinterventie ‘Veilig Thuis’. Deze interventie is gekozen omdat het een belangrijk onderdeel vormt van het beleid tegen huiselijk geweld.

A.2 Veilig Thuis

Hieronder zetten we de stappen uiteen die nodig zijn voor een kosten-batenanalyse. De beschrijving is gebaseerd op beleidsstukken en op de EffectenArena met partijen die betrokken zijn bij Veilig Thuis.

Stap 1: Probleemanalyse

Meer dan 200.000 vrouwen, mannen en ouderen en 119.000 kinderen zijn jaarlijks slachtoffer van huiselijk geweld (Alink et al., 2011, Van der Veen en Bogaerts, 2010). Zonder centraal meldpunt weten mensen die signalen hebben van huiselijk geweld niet waar zij naar toe moeten. Daardoor wordt er minder snel gemeld en als er gemeld wordt komen meldingen op verschillende plekken terecht: bijvoorbeeld bij de politie, de huisarts of de leraar van het kind. Het gevolg hiervan is dat verschillende signalen over één zaak bij verschillende partijen terecht kunnen komen. De ernst van de situatie kan daardoor onderschat worden. Bovendien ontbreekt het de afzonderlijke partijen aan specifieke expertise om huiselijk geweld te stoppen en de schade te beperken.

Om deze redenen zijn in eerste instantie het meldpunt voor kindermishandeling (AMK) en het steunpunt huiselijk geweld opgericht (SHG). De scheiding tussen huiselijk geweld en kindermishandeling is echter kunstmatig: vaak gaan ze hand in hand. Daardoor wisten mensen soms niet waar ze moesten melden. Door het samenvoegen van de beide meldpunten tot Veilig Thuis is dit probleem opgelost. In de nieuwe situatie kunnen zowel burgers als professionals bij één punt terecht met hun zorgen en vragen. Momenteel zijn er nog wel transitieproblemen, die onder meer leiden tot wachtlijsten.

Stap 2 en 3: Nulalternatief en beleidsalternatief

De MKBA meet het effect van Veilig Thuis door twee situaties met elkaar te vergelijken: het nulalternatief en het beleidsalternatief.

Het beleidsalternatief is het bestaan van Veilig Thuis. Veilig Thuis biedt één meldpunt voor alle gevallen van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Hierdoor is er geen onduidelijkheid waar mensen moeten melden. Alle meldingen over een zaak komen bij dezelfde instantie terecht. Na melding zorgt Veilig Thuis voor:

- Advies: burgers en professionals met vragen over signalen van mishandeling kunnen terecht bij Veilig Thuis met vragen;

- Melding: burgers en professionals kunnen signalen melden bij Veilig Thuis;
- Onderzoek: Veilig Thuis onderzoekt de melding (heeft hiertoe de bevoegdheid);
- Triage: Veilig Thuis beoordeelt de melding en zorgt ervoor dat actie wordt ondernomen (advies, onderzoek, niets doen);
- Knooppunt: Veilig Thuis zorgt voor coördinatie van onderzoek, doorverwijzing naar hulpverlening en politie en justitie;
- Monitoring en informatie: Veilig Thuis registreert alle meldingen, gestarte onderzoeken, afgesloten onderzoeken en adviezen.

Veilig Thuis is niet één organisatie, maar bestaat uit 26 regionale advies- en meldpunten. Zij hebben in grote lijnen dezelfde werkwijze, maar er bestaan tussen regio's verschillen in de uitvoering.

Als nulalternatief zijn er twee opties:

1. de aparte meldpunten AMK en Huiselijk geweld;
2. geen meldpunt.

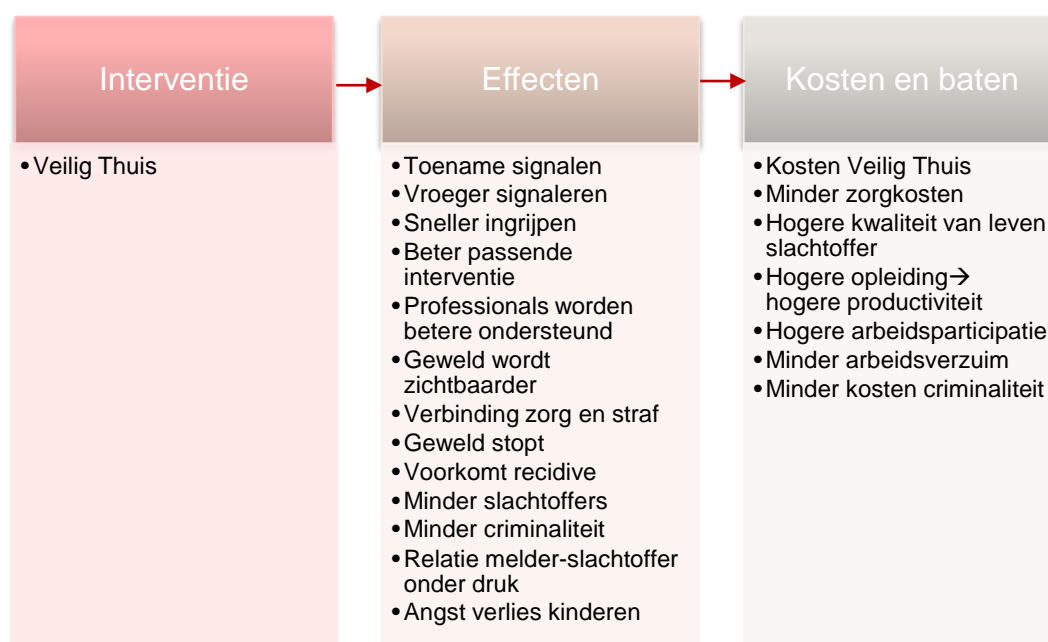
Gekozen is voor het nulalternatief 'geen meldpunt' omdat de grootste stap is gezet bij het opzetten van de twee meldpunten. De samenvoeging van de twee meldpunten is een kleine stap voorwaarts, althans, als de transitieproblemen worden opgelost. De transitieproblemen komen in de volgende stappen niet aan de orde, omdat als nulalternatief gekozen is voor de situatie waarin er geen meldpunt zou zijn. Hieruit blijkt het belang van het kiezen van een nulalternatief. Als gekozen zou zijn voor het nulalternatief de situatie van de aparte meldpunten AMK en Huiselijk geweld dan zouden de transitieproblemen een belangrijk onderdeel vormen van de kosten-batenanalyse, omdat deze het gevolg zijn van de samenvoeging van de twee steunpunten.

Stap 4: Effecten en baten

Identificeren effecten

Tijdens de EffectenArena zijn de potentiële effecten van Veilig Thuis in beeld gebracht. Daarbij is onderscheid gemaakt naar effecten en kosten en baten. Onderstaande figuur laat dit zien:

Figuur A. 2 Van beleidsinterventie naar kosten en baten

De effecten van Veilig Thuis, ten opzichte van de situatie dat er geen meldpunt is, zijn dat er vaker en eerder gemeld wordt bij signalen van mishandeling. Daardoor wordt eerder ingegrepen. De triageprocedure zorgt ook voor een snelle beslissing over welke hulp moet worden ingezet. De hulp is vaker passend dan in het nulalternatief: er is minder sprake van teveel of te weinig hulp of verkeerde hulp. Door de bundeling van expertise worden professionals beter ondersteund, wat ook weer tot een betere interventie leidt. Doordat vaker gemeld wordt, wordt het geweld zichtbaarder. Dit zorgt voor bewustwording. Doordat Veilig Thuis zorg en straf verbindt wordt het geweld vaker gestopt. Kinderen worden minder mishandeld, wat op termijn leidt tot minder overdrachtsgedrag op de volgende generatie en minder criminaliteit. Er zijn ook onbedoelde effecten. De relatie tussen melder en slachtoffer kan onder druk komen te staan, doordat de vertrouwensrelatie geschaad wordt. Ook kunnen moeders angstig zijn om te melden dat zij zelf mishandeld worden, uit angst dat de kinderen uit huis worden geplaatst.

De kosten en baten van Veilig Thuis bestaan uit de kosten van Veilig Thuis zelf en de daaruit voortvloeiende interventies. Daar staan besparingen op andere zorgkosten tegenover, omdat Veilig Thuis ertoe leidt dat het geweld eerder stopt. Doordat het geweld eerder stopt neemt de kwaliteit van leven van de slachtoffers toe. Ook de kwaliteit van leven van de ouders kan toenemen. Kinderen die niet meer mishandeld worden halen betere resultaten op school. Zij kunnen daardoor een hoger opleidingsniveau behalen, waardoor zij later productiever worden. Ook zal hun arbeidsparticipatie stijgen en hun arbeidsverzuim dalen. Doordat crimineel gedrag van kinderen die niet meer mishandeld worden op latere leeftijd afneemt, nemen ook de kosten van criminaliteit af. Het gaat daarbij om materiële en immateriële kosten van slachtoffers van criminaliteit en kosten van politie en justitie.

Kwantificeren effecten

Om de effecten te kwantificeren is een effectmeting nodig. Voor de kosten-batenanalyse is het nodig te weten met hoeveel precies de kwaliteit van leven toeneemt en welk effect Veilig Thuis heeft op de schoolprestaties, de arbeidsparticipatie en de criminaliteit. Daartoe moet allereerst het effect van Veilig Thuis op de intermediaire effecten worden vastgesteld. Tierolf et al. (2014) hebben de effecten van Veilig Thuis in de vier grote steden onderzocht. Uit de evaluatie blijkt dat het geweld een jaar na de interventie afneemt. Dit gold zowel voor degenen die hulp hadden gekregen via Veilig Thuis als voor degenen die geen hulp hadden gekregen. Het effect van de signalering van het geweld bij Veilig Thuis kon niet worden vastgesteld, omdat hiervoor geen controlegroep was van gezinnen waar wel sprake was van geweld, maar die niet gemeld waren bij Veilig Thuis. De onderzoekers zeggen daarover: *“In de deelpopulatie waarover we de gecombineerde gegevens compleet hebben, treedt een sterke verbetering op tussen de eerste en de tweede meting. Er is dan een afname van het geweld, een afname van de psychotrauma’s en een toename van de socialisatie bij de ouders. Hierin is geen onderscheid te maken tussen de groep die wel en de groep die geen hulp heeft gekregen. In beide groepen zien we deze verbetering. Dit kan ermee te maken hebben dat de melding op zich al een belangrijke effect heeft, aangezien daarmee het huiselijk geweld in de openheid is gebracht.”* Hoefnagels, Snoeren & Baeten (2015) onderzochten wat er gebeurde met kinderen tot anderhalf jaar na melding bij het AMK (de voorganger van Veilig Thuis). Het bleek dat kinderen die intensieve zorg ontvangen hebben significant minder gedragsproblemen hadden. De kwaliteit van leven van kinderen bleek niet samen te hangen met de intensiteit van de hulp die zij zelf, hun ouders of het gezin als geheel ontvingen. Een hypothese van de onderzoekers is dat de kwaliteit van leven mogelijk verder gedaald was als het misbruik niet gemeld was. Deze hypothese is echter in het onderzoek van Hoefnagels, Snoeren & Baeten niet getoetst.

Beide onderzoeken laten zien dat er positieve resultaten zijn, maar dat het niet vast te stellen is of deze zijn toe te rekenen aan Veilig Thuis. Ook in de wetenschappelijke literatuur is geen onderzoek gevonden naar het effect van meldpunten voor huiselijk geweld.

Om de effecten te kunnen vaststellen zullen de gevallen die gemeld worden bij Veilig Thuis moeten worden vergeleken met de gevallen die niet gemeld worden, of ergens anders gemeld worden. Dit is niet mogelijk, omdat er geen zicht is op de gevallen die niet gemeld worden. Ook is er geen nulmeting van het aantal signalen van voordat er een meldpunt was, en wat daarmee gedaan werd.

Monetariseren effecten

Als de effecten bekend zouden zijn, kunnen ze dan in geld worden uitgedrukt? Als kosten en baten zijn de volgende posten geïdentificeerd:

- Kosten Veilig Thuis;
- Minder zorgkosten;
- Hogere kwaliteit van leven slachtoffer;
- Hogere opleiding → hogere productiviteit;
- Hogere arbeidsparticipatie;
- Minder arbeidsverzuim;
- Minder kosten criminaliteit.

Al deze kosten kunnen in geld worden uitgedrukt. Voor de eerste twee posten is dat evident. Een hogere opleiding, hogere arbeidsparticipatie en minder ziekteverzuim kunnen worden gekwantificeerd door de productiviteitswinst te berekenen. Dit is het bruto loon plus de werkgeverslasten (Koopmans et al. 2016).

Een hogere kwaliteit van leven kan in geld worden uitgedrukt als het effect van Veilig Thuis is gemeten met een vragenlijst op basis waarvan de winst in termen van QALY's kan worden berekend. Een QALY is een levensjaar in volledige gezondheid. De gezondheid (of kwaliteit van leven) wordt gemeten op een schaal van 0 tot 1. Dus iemand die volledig gezond is heeft een kwaliteit van leven van 1, terwijl iemand die niet volledig gezond is een kwaliteit van leven heeft van lager dan 1. De kwaliteit van leven wordt gemeten met een vragenlijst. Op basis daarvan kan worden gemeten hoeveel de kwaliteit van leven toeneemt als het huiselijk geweld afneemt. De kwaliteit van leven kan bijvoorbeeld toenemen van 0,5 naar 0,7. Voor de waarde van een QALY moet volgens de werkwijzer voor kosten-batenanalyses in het sociale domein een waarde van € 50.000 en € 100.000 worden genomen (Koopmans et al. 2016). Bij een toename van de kwaliteit van leven betekent dat dus een baat van € 10.000 tot € 20.000 per jaar.

De vermindering van de kosten van criminaliteit kunnen worden berekend door het effect van Veilig Thuis op het aantal slachtoffers, te vermenigvuldigen met de kosten van criminaliteit per slachtoffer. Deze bestaan uit de kosten van justitie, politie en de psychische en financiële kosten van het slachtoffer. De kosten per slachtoffer zijn bekend, zie Moolenaar et al. (2014).

Stap 5: Bepalen kosten

De kosten van Veilig Thuis bestaan niet alleen uit de kosten van de 26 Veilig Thuis-organisaties. Rondom Veilig Thuis zijn verschillende organisaties betrokken die ook kosten maken. Zo is er overleg met de politie, openbaar ministerie, reclassering, gemeenten, onderwijsinstellingen, zorgaanbieders en zorgverzekeraars. De tijd die deze instellingen steken in het overleg met Veilig Thuis moet ook meegenomen worden.

De kosten van Veilig Thuis moeten worden afgezet tegen de kosten in het nulalternatief, dat er geen Veilig Thuis-organisatie bestaat. De kosten van Veilig Thuis als organisatie vervallen dan, maar de kosten van de overige betrokken partijen zullen mogelijk hoger zijn dan in het beleidsalternatief.

Bij het bepalen van de kosten moet rekening worden gehouden met de regionale verschillen tussen de Veilig Thuis-organisaties.

Stap 6: Varianten en risicoanalyse

De risicoanalyse identificeert welke onzekerheden er zijn in de berekende kosten en baten. Er kunnen onzekerheden zitten in de effectmetingen, de monetaarisering van de effecten en in de meting van de kosten. De verschillen tussen de regionale Veilig Thuis-organisaties kunnen leiden tot verschillen in effecten en kosten. Er kan dan voor gekozen worden de kosten en baten met verschillende effecten en kostengegevens door te rekenen. Daardoor ontstaat een range waartussen de kosten en baten liggen.

Stap 7: Opstellen overzicht van kosten en baten

Bij het opstellen van het overzicht van kosten en baten is het raadzaam de verdelingseffecten in beeld te brengen. De kosten en baten van Veilig Thuis komen terecht bij verschillende partijen. Het gaat ten eerste om de slachtoffers en daders. Werkgevers kunnen baat hebben bij Veilig Thuis als het verzuim vermindert. Daarnaast kunnen ook banken effecten ondervinden, bijvoorbeeld als de arbeidsparticipatie omhoog gaat, waardoor schulden kunnen worden terugbetaald of geen schulden ontstaan. Verder ondervinden alle investeerders (politie, openbaar ministerie, reclassering, gemeenten, onderwijsinstellingen, zorgaanbieders en zorgverzekeraars) in ieder geval kosten, maar mogelijk ook baten. Zorgverzekeraars kunnen op korte termijn hogere zorgkosten hebben vanwege de zorg die wordt ingezet, maar op termijn kan dit tot besparingen leiden.

Een voordeel van het laten zien van de kosten en baten voor alle betrokken partijen is dat duidelijk wordt wie per saldo de kosten dragen en waar de baten terechtkomen. Een ander voordeel is dat het voorkomt dat dubbelstellingen optreden.

Stap 8: Presentatie

De presentatie moet niet te technisch zijn en tegelijkertijd transparant. De lezer moet kunnen begrijpen waarop de bedragen gebaseerd zijn. De resultaten moeten geïnterpreteerd worden in termen van lessen die getrokken kunnen worden: is het beleid kosteneffectief? Zo nee, wat zou er veranderd moeten worden? Zo ja, hoe zou het nog kosten-effectiever kunnen? De kosten-batenanalyse geeft inzicht in de knoppen waaraan gedraaid kan worden om Veilig Thuis kosten-effectiever te maken. Als het mogelijk is de verschillen tussen de 26 Veilig Thuis-organisaties in beeld te brengen dan zou duidelijk kunnen worden welke elementen in de aanpak succesvol zijn.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl